

Brocki, Zygmunt

O Towarzystwie Naukowym Krakowskim w "Roczniku Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/1, 193-195

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tu artykuły: A. Grigorjana *Filozoficzne i przyrodoznawcze poglądy Leibniza* (ros.), A. T. Tymienieckiej (Stany Zjednoczone) *Filozofia Leibniza a nauka dzisiejsza* (ang.), J. O. Fleckensteina (Szwajcaria) *Algorytmiczna Leibnizowska interpretacja „Wielkiej sztuki” Lullusa* (ang.), A. Korcika (Polska) *„Defensio Trinitatis contra Wiso-watium” Leibniza a polemika Scharffa z Rauenem* (fr.), W. Voiségo (Polska) *Leibnizowski model myślenia politycznego* (ang.) oraz K. Migonia (Polska) *Koresponden-cja naukowa Leibniza jako metoda jego pracy naukowej (na przykładzie wymiany listów z Andrzejem Acoluthusem i Adamem Kochańskim)* (fr.). Dział ten zamyka publikacja dwu nie drukowanych listów Leibniza do Kochańskiego w opracowa-niu S. Dobrzyckiego.

Tom zamknięty jest działem *Miscellanea*, na który składają się artykuły: B. Ja-sinowskiego (Chile) *Prawa przyrody a prawo natury* (fr.), R. Bernier (Kanada) *In-dukcyjne i dedukcyjne podejścia do entelechii u Driescha* (fr.), G. Dobrowa (ZSRR) *Zastosowanie metod matematycznych i urządzeń cybernetycznych do analizy ten-dencji rozwoju nauki i techniki* (ang.) oraz G. Dobrowa, W. Klimieniuka i S. Szu-chardina (ZSRR) *Tezaurus wydarzeń naukowych*.

O ile w poprzednim tomie „Organonu” połowa artykułów wyszła spod pióra autorów polskich, to w tomie czwartym na 31 pozycji jedynie 4 ma autorów pol-skich. Najwięcej, bo 10 prac pochodzi ze Związku Radzieckiego, po 3 — ze Stanów Zjednoczonych i NRD, po 2 — z NRF i Czechosłowacji, po 1 — z Francji, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii, Włoch, Kanady, Chile i Indii. Międzynarodowy charakter rocz-nika jest więc tym razem silnie zaakcentowany, tym bardziej, że liczba krajów, z których pochodzą autorzy, zwiększyła się z 7 do 13. Pod względem językowym nadal przeważa język angielski (17 artykułów) przed francuskim i rosyjskim (8 i 6 artykułów).

E. O.

KSIĄŻKI I CZASOPISMA NAUKOWE W LICZBACH

W nrze 9/1967 „Wiadomości Statystycznych” ukazał się artykuł Bogusława Rej-na *Wydawnictwa naukowe w liczbach*, z którego wyciągamy następujące dane:

W latach 1928—1938 ukazało się w Polsce ogółem 31,2 tys. tytułów książek nau-kowych, w latach 1944—1956 — 21,7 tys., w latach 1957—1966 — 23,4 tys. (do 1934 r. do prac naukowych zaliczano też pamiętniki oraz publikacje źródeł historycznych, teksty ustaw, rozporządzenia itp.; od 1961 r. do książek zaliczane są również pół-roczniki i roczniki). Stanowiło to kolejno następujące odsetki ogólnej liczby tytu-łów: 42%, 35%, 32%.

Nakłady książek naukowych przedstawiały się następująco: w latach 1928—1937 — 27,5 mln egz., w latach 1944—1956 — 87,4 mln i w latach 1957—1966 — 41,3 mln. W 1928 r. wydaliśmy 1,9 tys. tytułów w nakładzie 3,8 mln egz., w 1965 r. — 3,2 tys. tytułów w nakładzie 4,3 mln egz.

W 1925 r. ukazywało się 195 czasopism naukowych. Ich udział w ogólnej liczbie czasopism wynosił 12%. W 1928 r. było 315 tytułów (13%), w 1932 r. — 314 tytułów (12,5%), w 1937 r. — 440 tytułów (16%), w 1958 r. — 142 tytuły (16%), w 1966 r. — 410 tytułów (30%).

Z. Br.

O TOWARZYSTWIE NAUKOWYM KRAKOWSKIM W „ROZNIKU BIBLIOTEKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK W KRAKOWIE”

Wydany w 1965 r. tom 10 (za 1964 r.) „Rocznika Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie” otwiera artykuł Zbigniewa Jabłońskiego pozostający w związku z dziesięcioleciem „Rocznika”. Artykuł następny, Krystyny Stachowskiej *Zagranicz-*

na wymiana wydawnictw Biblioteki PAN w Krakowie. *Rys historyczny — stan obecny*, obejmuje okres począwszy od czasów Towarzystwa Naukowego Krakowskiego, którego księgozbiór Biblioteka PAN w Krakowie jest spadkobierczynią. Biblioteka Towarzystwa Naukowego Krakowskiego powstała w 1856 r.¹, artykuł K. Stachowskiej sięga jednak i okresu wcześniejszego, kiedy to TNK nawiązało kontakty z Towarzystwem Starożytnym Północnym w Petersburgu (w 1828 r.) i Akademią Sztuk Pięknych w Turynie (w 1830 r.).

Z działalnością TNK tematycznie związana jest większość prac wchodzących w skład wydanego w 1966 r. tomu 11 (za 1965 r.) „Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie”, jako że w 1966 r. przypadała 150 rocznica powstania tego towarzystwa. Bezpośrednio przeszłości TNK dotyczą dwie pozycje, pośrednio z jego działalnością wiążą się trzy artykuły.

Tom otwiera opracowana w układzie rzeczowym przez Krystynę Stachowską bibliografia zawartości „Rocznika Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”, który w latach 1817—1872 był jedynym wydawnictwem ciągłym tej instytucji, publikującym zarówno rozprawy naukowe, jak i materiały ilustrujące bieżącą działalność Towarzystwa. Bibliografia liczy 469 pozycji. W podrozdziale *Historia nauki* wykazano 6 prac (poz. 165—170), m.in.: J. Sawiczewski, *Historia farmacji* (1825 r.), K. Mecherzyński, *Świadectwa uczonych krajowych i postronnych o kwitującym stanie nauk w Polsce w wiekach dawniejszych* (1829 r.), F. Skarbek, *Wspomnienie o Warszawskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk* (1860 r.), T. Żebrawski, *Wiadomości o Adamie Kochańskim i pismach jego matematycznych* (1862 r.). Nadto odesłano w tym podrozdziale do trzech pozycji umieszczonych w rozdziale *Nauki medyczne*; jedna z nich dotyczy historii weterynarii.

Jednakże prac z zakresu historii nauki jest w tej bibliografii więcej, tyle że nie związane ich odsyłaczami. Są tu np. prace z historii filozofii (m.in. T. Ziemia, *Jan Śniadecki na polu filozofii*, 1872 r.), z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego (prace J. Muczkowskiego z 1841 i 1851 r.), o Długoszu (J. Muczkowski, *Wiadomości o rękopismach „Historii” Długosza z 1852 r.*), o Koperniku (K. Hube, *O zasługach Mikołaja Kopernika w astronomii*, 1841 r.; A. Grabowski, *Jeszcze jeden dowód, że rodzina Koperników była polską*, 1851 r.²). W podrozdziale *Religioznawstwo* jest pozycja: A. Mierzyński, *Jan Śniadecki. Źródło do mitologii litewskiej* (1870 r.), a w podrozdziale *Antropologia* — praca I. Kopernickiego z historii polskiej antropologii (1870 r.). Do historii nauk technicznych należy pozycja: F. Radwański, *Źmianowanie wyjątków z dzieła o budownictwie Marka Witruwiusza Polliona* (1824 r.).

Drugą pozycją t. 11 „Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie” bezpośrednio związaną z TNK jest artykuł Bogumily Schnaydrowej omawiający działalność Komisji Bibliograficznej, przez 4 lata pracującej w ramach organizacyjnych tego towarzystwa.

Pośrednio z działalnością TNK wiąże się artykuł Renaty Żurkowej przypominający postać Ferdynanda Kojśiewicza, przez długie lata członka TNK i jego sekretarza, wydawcę pism Hugona Kołłątaja. Praca Elżbiety Heleny Nieciowej poświęcona jest nie opublikowanym dotąd wspomnieniom Hieronima Ciechanowskiego

¹ Por.: D. Rederowa, Z. Jabłoński, *Zarys dziejów Biblioteki PAN w Krakowie w latach 1856—1956*. „Rocznik Biblioteki PAN w Krakowie”, 1955, t. 1.

² W tomie 10 „Rocznika Biblioteki PAN w Krakowie” zamieszczony jest pamiętnik Aleksandra Ekielskiego z 1831 r.: *Podróż z Elbląga do Awijonu przez porucznika artylerii wojsk polskich* (z rękopisu wydała E. H. Nieciowa). Z Elbląga autor pamiętnika zrobił wypad do Fromborka, o którym pisze: „byłem w miasteczku Frauenburg, słynącym dotąd z obserwatorium astronomicznego sławnego Kopernika, dziś tylko mury z niego pozostały i gdyby Kopernik nie był się kończył na nik, ale na ski, może i jednej cegły już by nie było” (s. 202).

o wieloletnim prezesie TNK i Akademii Umiejętności, rektorze Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybitnym fizjologu i antropologu Józefie Majerze i jego najbliższej rodzinie³. Postać Majera przypominał dzisiejszemu pokoleniu Adam Wrzosek w monografii *Józef Majer (1808—1889)* w tomie I wydawnictwa *Sześćsetlecie medycyny krakowskiej* (Kraków 1963)⁴. Artykuł Nieciowej przekazuje natomiast nieco szczegółów z prywatnego życia Majera.

Część tomu poświęconą TNK zamyka artykuł Józefa Dużyka przedstawiający na podstawie głosów współczesnej prasy kulturę Krakowa w siedemdziesiątych latach ubiegłego wieku, a więc w okresie końcowej działalności TNK i początków Akademii Umiejętności. W artykule znalazły odbicie m.in.: nauka, popularyzacja nauki, szkolnictwo wyższe, muzealnictwo i bibliotekarstwo ówczesnego Krakowa.

Z. Br.

NOWE DANE Z ŻYCIORYSU WOJCIECHA KĘTRZYŃSKIEGO

Sylwetka wielkiego historyka, Wojciecha Kętrzyńskiego, którego 50 rocznica śmierci przypada w 1968 r., doczekała się stosunkowo licznych opracowań, jednak jeszcze wiele momentów z jego życia wymaga wyświetlenia. Do mniej znanych lat należy okres królewiecki, zwłaszcza udział w powstaniu styczniowym. W nrze 1—2/1967 „Komunikatów Mazursko-Warmińskich” Janusz Jasiński uzupełnił nowymi faktami to tak ważne dla Kętrzyńskiego wydarzenie (art. *Wojciech Kętrzyński w powstaniu styczniowym*), opierając się na nie wyzyskanych dotychczas przez nikogo aktach Kammergerichtu w Berlinie (obecnie w Deutsches Zentralarchiv w Merseburgu). Za udział w przemyśle broni do województwa płockiego Kętrzyński był skazany na rok twierdzy. Karę odsiedział w Kłodzku. Tam przełożył na łacinę swą dysertację doktorską. Po wyjściu z więzienia powtórnie się immatrykułował na Uniwersytecie Królewieckim; 12 XII 1866 r. obronił swą pracę doktorską *De bello a Boleslav Magno cum Henrico rege Germaniae gesto a 1002—1005*. „Jednakże manifestacyjne oświadczenie się za polskością, a zwłaszcza udział w powstaniu styczniowym, tak dalece obciążyły Kętrzyńskiego w oczach władz, iż pomimo uzyskania dyplomu naukowego na uniwersytecie pruskim nie mógł znaleźć odpowiedniej pracy wśród polskiej ludności w państwie pruskim, na skutek czego, w ostatecznym rezultacie, w 1873 r. osiadł we Lwowie”, pisze J. Jasiński w zakończeniu swego artykułu (w 1873 r. Kętrzyński został sekretarzem naukowym Zakładu Naukowego im. Ossolińskich i odtąd, jak wiadomo, aż do końca życia był związany z tym Zakładem).

Z. Br.

TRADYCJE STATYSTYKI POLSKIEJ

„Wyśledzić źródła zamożności, ukazywać stan ich użytku, wymiarkować stosunki płodów natury, rozważać ich względ do potrzeb, środków, przemysłu i liczby mieszkańców; przeto za jej tylko pomocą można dochodzić pewnej miary sił fizycznych i moralnych narodu, przy jej świetle łatwiej jest dostrzec te wady, któ-

³ Członkiem TNK był też brat Józefa Majera, Wojciech (1806—1861), prezes Sądu Wyższego w Krakowie. Zob. o nim: M. Kaczyński, *Żywot Wojciecha Majera ze szczególnym rozbiorem jego prac drukowanych*, „Rocznik Towarzystwa Naukowego Krakowskiego”, 1864, ss. 421—462.

⁴ Por. też notatkę bibliograficzną o Majerze jako ojcu polskiego słownictwa lekarskiego w nrze 1/1967 „Kwartalnika” (s. 187) i cytowaną tam wcześniejszą książkę A. Wrzoska o Majerze.